

Aan de gemeenteraad
cc commissieleden
cc pers

DATUM 1 december 2023

ZAAKNUMMER 1250446

BEHANDELD DOOR Rogier Schouenberg / Inge van der Worp

TELEFOON (035) 629 2635

UW KENMERK

BIJLAGEN

BETREFT Motie 21-84: Hart onder de riem ouders en kinderen toeslagenaffaire

Geachte raadsleden,

Ter vergadering van 6 juni 2021 heeft u motie 21-84 aangenomen en het college opgedragen:
“om binnen de mogelijkheden die de gemeente heeft, met betrekking tot advies, ondersteuning, zorg en (inkomensondersteunende) regelingen, per casus te beoordelen op welke wijze zij ruimhartig steun kan verlenen en desgewenst hardheidsclausules kan gebruiken om gedupeerde ouders en hun kinderen te ontzorgen en leed te verzachten.”

Graag informeren wij de raad over de wijze waarop uitvoering is gegeven aan de motie.

Inleiding

Per januari 2005 is de Wet kinderopvang (Wko) ingesteld. In datzelfde jaar is tevens de Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen (Wet Awir) in werking getreden. In de Wko zijn de kwaliteitseisen voor kinderopvang alsmede de voorwaarden voor kinderopvangtoeslag opgenomen. De Wet Awir handelt over de procedure ter verkrijging van o.m. kinderopvangtoeslag.

Gaandeweg de uitvoering van de kinderopvangtoeslag kwamen er misstanden boven water. Behalve de rigide en in een enkel geval ook vooringenomen handelwijze van de belastingdienst, gericht op de bestrijding van oneigenlijk en onrechtmatig gebruik van kinderopvangtoeslag, bleek ook de wetgever zelf de veroorzaker van het leed. Door de verantwoordelijkheid voor het gebruik van de toeslagen eenzijdig bij de ouders te beleggen (o.a. ontbreken van mogelijkheid tot matiging terugvordering) en de alles of niets doctrine (recht op volledige toeslag of anders niets), heeft de wetgever het kunnen laten gebeuren dat door onrechtvaardig overheidshandelen veel ouders hard zijn getroffen, zowel materieel als immaterieel. Mogelijk als gevolg van nieuwe inzichten in de rechtspraak (2019) heeft de wetgever de problemen van de ouders bovendien pas rijkelijk laat onderkend.

De toeslagenaffaire kinderopvang heeft tot maatschappelijke verontwaardiging geleid. Onder politieke druk en in navolging van de adviezen van commissie Donner heeft de regering besloten om de gedupeerden (ruimhartig) te compenseren voor het leed. Behalve financiële genoegdoening wilde de regering ondersteuning bieden aan de gedupeerden om hun leven weer op de rit te krijgen ('brede ondersteuning'). De toeslagaffaire kinderopvang heeft betrekking op de periode 2005 t/m 2019 en leidde (uiteindelijk) tot de val van het kabinet Rutte III.

2. Taken gemeenten

De financiële compensatie van gedupeerden van de toeslagenaffaire kinderopvang gebeurt via de centrale overheid. Ouders krijgen een forfaitaire vergoeding van € 30.000,-. Als de werkelijke schade groter is, kan op verzoek aanvullende financiële compensatie worden toegekend. De gemeenten hebben een tweetal publieke taken toebedeeld gekregen. Gemeenten bieden brede ondersteuning aan de (potentieel) gedupeerden van de toeslagenaffaire, zodat zij hun leven weer op de rit kunnen krijgen – de zogeheten ‘nieuwe start’ - en het vertrouwen in de overheid kan worden hersteld. Daarnaast heeft de gemeente een taak bij de kwijtschelding van publieke schulden.

2.1 Brede ondersteuning

De gemeenten bieden ondersteuning op de volgende leefgebieden:

- *Wonen*: veilige en betaalbare plek om te wonen;
- *Financiën*: in staat zijn om een financieel gezonde huishouding te voeren;
- *Gezin*: samenleven en opgroeien in een veilige omgeving waarbinnen kinderen zich kunnen ontwikkelen;
- *Zorg*: welzijn vanuit lichamelijke en geestelijke gezondheid;
- *Werk*: duurzaam kunnen participeren in een arbeidsproces met minimaal de beschikking over een startkwalificatie.

Aanmelding bij de gemeenten vindt plaats via het Uitvoeringsorganisatie Herstel Toeslagen (UHT) van de belastingdienst. De gedupeerden geven hiervoor toestemming. De gemeente brengt samen met de gedupeerde in kaart wat nodig is voor een nieuwe start. Afspraken worden vastgelegd in een plan van aanpak. Ook ingezetenen van Hilversum die zich bij het UHT hebben gemeld, maar van wie nog niet is vastgesteld dat zij als gedupeerde van de toeslagenaffaire worden aangemerkt, worden ondersteund door de gemeente. In die gevallen worden echter (nog) geen langdurige verplichtingen aangegaan of kostbare middelen/oplossingen ingezet. De ondersteuning stopt, wanneer de gemeente bericht ontvangt van het UHT dat de betreffende ingezetene niet als gedupeerde wordt erkend. Vanaf dat moment vallen deze ingezetenen namelijk niet langer onder de doelgroep voor de brede ondersteuning. Lopende trajecten, zoals afronding van een studiejaar, mogen wel worden afgemaakt. Er gelden geen terugbetalingsverplichtingen. Kosten die door de gemeente zijn gemaakt, worden door het rijk vergoed.

Voorbeelden van maatwerkoplossingen in het kader van de brede ondersteuning, waarbij ook combinaties mogelijk zijn:

- Opleidingen;
- Mobiliteitstrajecten;
- Passende woonruimte;
- Woninginrichting;
- Technische renovatie van woningen;
- Vergoeding van medische kosten;
- Ondersteuning bij financiën en schulden (o.a. budgetcoachingstrajecten, begeleiding bij kwijtschelding publieke en private schulden);
- Voorzieningen in kader van sport en ontspanning;
- Voorzieningen in het kader van ontmoeting en hereniging.

De brede ondersteuning is gestart in Q1 2021 en gold in eerste instantie alleen voor de gedupeerde ouders en hun gezinnen. Kortweg is hiervan sprake wanneer ouders in een berekeningsjaar (= kalenderjaar waarop de kinderopvangtoeslag ziet) ten onrechte een bedrag van € 1.500 of meer moesten terugbetalen dan wel dit bedrag aan kinderopvangtoeslag zijn misgelopen.

Later zijn daar de volgende doelgroepen aan toegevoegd:

1) per 5 november 2022 met de invoering van de Wet hersteloperatie toeslagen: (pleeg)kinderen van ouders die als gedupeerde van de toeslagenaffaire zijn erkend en die op 1 januari 2005 jonger dan 21 jaar waren. Naar gelang hun geboortjaar hebben ze recht op een forfaitaire tegemoetkoming van het rijk van € 2.000 tot € 10.000. Voor zover deze kinderen al niet in beeld waren bij de gemeente, hebben deze - veelal

oudere - kinderen een zelfstandig recht op brede ondersteuning, exclusief de afkoopregeling van publieke en private schulden. (Geldt wel voor erkende ouders);

2) per 15 juli 2023 met de invoering van de Wet aanvullende regelingen hersteloperatie toeslagen: de ex-toeslagpartners. Het gaat om personen die in de referteperiode samenwoonden met een gedupeerde ouder. Naast een forfaitaire tegemoetkoming van € 10.000 kunnen deze ex-partners, alsmede hun gezinnen, aanspraak maken op brede ondersteuning.

In (waarschijnlijk) het eerste kwartaal van 2024 komt er nog een categorie bij, namelijk de nabestaanden van gedupeerde ouders.

Vooralsnog wordt voorzien in de brede ondersteuning tot eind 2025. De einddatum kan eventueel nog worden verschoven in verband met de aanwijzing van nieuwe doelgroepen. Ex-partners kunnen zich melden tot maximaal een half jaar na ontvangst brief van het Ministerie. Daarnaast kunnen bestuursrechtelijke procedures betreffende de erkenning en/of financiële compensatie zorgen voor een verlenging van de hersteloperatie toeslagenaffaire.

2.2 Kwijtschelding publieke schulden

Het gaat om kwijtschelding van gemeentelijke belastingen, alsmede om kwijtschelding van vorderingen die betrekking op de Participatiewet (bijstand) en aanverwante regelingen (IOAW, IOAZ, BBZ). Hierbij geldt wel als voorwaarde dat de vorderingen niet het gevolg mogen zijn van opzet of grove schuld. De kwijtschelding van gemeentelijke belastingen heeft bovendien alleen betrekking op belastingaanslagen tot en met 2020.

3. Kader

Op 5 november 2022 is de Wet hersteloperatie toeslagen in werking getreden. Tot dat moment moesten de gemeenten het vooral doen met richtlijnen van de VNG en uitwisseling van ervaringen met andere gemeenten. Zeker in het begin was het pionieren en zoeken naar een evenwichtige werkwijze en zag je ook vrij grote verschillen tussen gemeenten. De ene gemeente was ruimhartig, terwijl de andere gemeente bijvoorbeeld vasthield aan het toetsingskader voor bijzondere bijstand. De wet zelf biedt ook veel ruimte voor een zelfstandige afweging door gemeenten.

De afspraken tussen VNG en de belastingdienst waren in eerste instantie vooral financieel ingestoken. Geleidelijk aan is er door toedoen van VNG (via webinars, fysieke bijeenkomsten en informatiebrieven) wel een min of meer landelijk bestendige uitvoeringspraktijk ontstaan waaraan Hilversum zich in ieder geval vanaf 2022 heeft geconformeerd. Waar nodig zijn plannen van aanpak bijgesteld. Ook zijn in Q1 2022 alle geregistreerde inwoners (opnieuw) aangeschreven die geen lopend traject hadden. Daarnaast zag je vanuit de inwoners de ondersteuningsvraag toenemen naarmate de contouren van de landelijke uitvoeringspraktijk duidelijker werden ('recht op de SPUK uitkering').

Belangrijke uitgangspunten van het uitvoeringsbeleid:

- er wordt gedaan wat nodig is om een nieuwe start te kunnen maken (op de verschillende leefgebieden). Er is niet een vast bedrag per gedupeerde inwoner beschikbaar. Het gaat om maatwerkoplossingen. Voor de bepaling van het bedrag voor inrichtingskosten gebruikt Hilversum de Nibud normen als indicatie.
- er geldt geen inkomens- of vermogenstoets (tot 3 jaar na uitbetaling). De draagkracht van de inwoners is niet relevant. Zo hoeft de inwoner in geval van een ondersteuningsvraag bijvoorbeeld niet de financiële tegemoetkoming van het rijk aan te wenden;
- er hoeft geen causaal verband te bestaan tussen de toeslagenaffaire en de ondersteuningsvraag van de inwoner (het causaal verband is feitelijk een gegeven). Een uitzondering wordt echter gemaakt voor woonruimte. Vanwege de enorme schaarste aan woonruimte kunnen niet zonder meer huurwoningen beschikbaar worden gesteld. Daarom wordt de causaliteit wel in de beoordeling betrokken. Waar nodig wordt (ruime) toepassing gegeven aan de hardheidsclausule in de huisvestingsverordening. Dit betreft

zowel de voorwaarden voor urgentie als de eisen die aan de woning kunnen worden gesteld (afwijking ten voordele van de gedupeerde inwoner). Tot en met oktober 2023 gaat het om acht (8) gevallen.

Afwegingscriteria die bij de totstandkoming van een plan van aanpak (kunnen) worden betrokken zijn.

- Veiligheid
- Gezondheid
- Voorkomen huisuitzetting
- Voorkomen afsluiten gas/water/licht
- Bijdrage aan ontwikkeling
- Bijdrage aan zelfstandigheid
- De huidige psychische en lichamelijke gesteldheid
- Het netwerk
- Levert een bijdrage aan herstel van vertrouwen in de overheid

4. Gemeentelijke uitvoering

Er is een aparte projectgroep toeslagenaffaire ingesteld. Dit zelfstandig opererende subteam bestaat uit een (uitvoerend) projectleider, een consulent en een administratief medewerker (parttime). Op basis van de uitvraag op de vijf leefgebieden vindt een integrale beoordeling van de ondersteuningsbehoefte van de inwoner plaats. Samen met de inwoner wordt een plan van aanpak opgesteld. Gezamenlijk wordt toegezien op de uitvoering van het plan van aanpak. Waar nodig wordt deze aangepast.

Een traject wordt pas afgesloten, wanneer de gedupeerde zelf aangeeft geen hulp meer nodig te hebben. Gedurende het traject wordt het contact met de inwoner onderhouden. Veelal gebeurt dit door dezelfde persoon van de projectgroep. Inwoners krijgen de ruimte hun verhaal te doen en krijgen ondersteuning bij de opbouw van hun dossier. Inwoners worden begeleid bij hun contacten met het UHT en waar mogelijk worden (interne) procedures versneld c.q. vergemakkelijkt. Met het brede ondersteuningsaanbod in combinatie met de persoonlijke aandacht wordt zo mogelijk een bijdrage geleverd aan het herstel van het inwonersvertrouwen in de overheid.

Er is een stuurgroep, bestaande uit de afdelingsmanager sociaal domein, teammanager schulddiensterlening en de projectleider toeslagenaffaire. In de stuurgroep worden de voortgang van het project en de complexe casuïstiek besproken.

Het projectteam toeslagenaffaire werkt integraal samen met de overige teams binnen het sociaal domein, team belastingen, alsmede de adviseurs wonen voor maatwerkoplossingen. Daarnaast zijn er korte lijntjes met de VNG en het UHT. Door Hilversum is tevens een netwerk van gemeenten opgezet. Via digitale overleggen worden ontwikkelingen en complexe casuïstiek met elkaar besproken. Actueel onderwerp is de duur van de ondersteuningstrajecten. Wanneer komt 'de nieuwe start' na de toeslagenaffaire tot een afronding en is de inwoner weer aangewezen op het reguliere ondersteuningsaanbod van gemeenten? Daarover bestaat nog onvoldoende duidelijkheid.

Voor de financiële verantwoording betreffende de specifieke uitkeringen inzake de toeslagenaffaire wordt nauw samengewerkt met de collega's van financiën.

5. Cijfers

Sinds de eerste meldingen door UHT in februari 2021 heeft Hilversum ruim 200 inwoners geregistreerd die in aanmerking komen/zijn gekomen voor brede ondersteuning. In onderstaande overzicht op pagina 5 treft u de aantallen aan (tabellen IA, IB en II). Tabel III betreft de kwijtschelding publieke schulden.

Tabel IA inzake brede ondersteuning gedupeerde ouders met stand van zaken t/m oktober 2023

Aantal aanmeldingen vanaf 2021		225
Aantal erkend gedupeerden 2021 t/m okt. 2023:	135	
Aantal niet erkenden t/m 2023:	29	
Aantal in afwachting hiervan:	61	
Totaal:	225	

Tabel IB inzake werkvoorraad brede ondersteuning gedupeerde ouders t/m oktober 2023

Aantal afgesloten dossiers voor hulp van gemeente t/m 2023:	157
Aantal actieve trajecten op dit moment:	68
Totaal:	225

Tabel II inzake brede ondersteuning nieuwe categorieën

Nr.	Categorie	Aantal
1.	Personen die vallen onder Kindregeling > 16 jaar	9
2.	Ex-partners	1

Voor wat betreft de kwijtschelding publieke schulden zijn de cijfers als volgt:

Tabel III

Soort publieke schuld	Aantal inwoners met kwijtschelding	Totaalbedrag
Gemeentelijke belastingen	17	€ 16.000,-
Schulden sociaal domein	10	€ 89.000,-

6. Financiën

Voor de uitvoering van de gemeentelijke taken worden door het Rijk een aantal specifieke uitkeringen (SPUK) beschikbaar gesteld. Er zijn specifieke uitkeringen voor de uitvoeringskosten brede ondersteuning (intake, plan van aanpak, nazorg en inrichtingskosten) en kwijtschelding publieke schulden, alsmede specifieke uitkeringen voor de voorzieningen in het kader van de brede ondersteuning en voor de door de gemeente kwijtschuldigen bedragen aan publieke schulden.

7. Conclusie

Na de verkennende aanloopfase heeft Hilversum – net als veel andere gemeenten – de ruimte gepakt die de wetgever heeft gelaten om ruimhartig te zijn wat betreft de invulling van de brede ondersteuning aan gedupeerde inwoners van de toeslagenaffaire. Waar nodig is bij de toepassing van de hardheidsclausule in de huisvestingsverordening coudance betracht. Hierdoor is in alle gevallen een passende oplossing gevonden voor de ondersteuningsvraag van de inwoners. Vooralsnog wordt de brede ondersteuning voortgezet tot 2026. Ons inziens is op juiste wijziging invulling gegeven aan de opdracht van raad in motie 21-84. Met de toezending van deze brief beschouwen wij de motie als afgehandeld.

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Hilversum,
de gemeentesecretaris,

de burgemeester,

mr. C.P. Torres Barrera

dr. ir. G.M. van den Top